

Posudek bakalářské práce Alžběty Anny Mankovecké

Stereotyp hluchého / neslyšícího v českém prostředí

Alžběta Anna Mankovecká ve své bakalářské práci teoreticky a metodologicky navazuje na lublinskou školu kognitivní etnolingvistiky ve výzkumech spojených s jazykovědným pojetím stereotypu. Zároveň toto studium propojuje s jedním z hlavních témat svého oboru, protože zkoumaný stereotyp se vztahuje k neslyšícímu člověku, jak je nazírán v perspektivě většinové české společnosti. Hodlá tedy prověřit představy a povědomí dnešních českých respondentů o problematice spojené s touto menšinou. V intencích svého úkolu se nevěnuje (resp. věnuje jen okrajově) studiu tzv. dat jazykových a textových – pouze připomíná to, co už je známo z proběhlých zkoumání a co je navázáno spíše na označení *hluchý*, příp. *hluchoněmý*. Soustřeďuje se na získání a zpracování dat empirických v originálním dotazníkovém výzkumu, a jde tedy o práci, jakou tu ještě nemáme.

Jako celek je text práce jasně a přehledně strukturován (jak lze vidět už v obsahu). Snad by neškodilo první, kontextualizující kapitoly o teoreticko-metodologickém ukotvení poněkud redukovat a těsněji propojit s výzkumnou částí, autorka tu ale prokázala dobrou orientaci ve zkoumané problematice i schopnost práce s odbornou literaturou (zejména s ohledem na studie z okruhu lublinské školy dostupné jen v polštině). Ocenit lze například, že v základních konturách ukázala různá pojetí stereotypu (vedle lingvistického i sociologické či sociálněpsychologické) i vztah stereotypu a předsudku (v souvislosti s předsudky také připomněla starší bakalářskou práci Jitky Herynkové a svůj výzkum s ní dokázala usouvztažnit). Jako vedoucí práce vím, že pro autorku nebylo úplně lehké porozumět provázanosti stereotypu a konotací, podstatě kognitivní definice apod., nakonec se však ukazuje (v prezentaci teorie, metodologie, i v následném výzkumu a závěrech), že kontext chápe adekvátně a svůj úkol o něj dokáže opřít.

Jádrem práce je popis výzkumu a jeho postupné vyhodnocování v subkapitolkách věnovaných odpovědím respondentů na jednotlivé otázky, a konečně pokus o vytvoření tzv. kognitivní definice neslyšícího. Autorka shromážděné odpovědi klasifikuje a ukazuje v kvantifikujících grafech, avšak základem jejího přístupu je výzkum kvalitativní. Je si dobře vědoma jeho metodologických premis (odkazuje tu na Hendlovy charakteristiky i na konkrétní inspiraci výzkumem lublinské školy) a v tomto duchu prezentuje materiál v patřičných souvislostech a komentuje (a často také uvádí laické odpovědi respondentů na pravou míru).

Příprava a realizace výzkumu nebyla bez nedostatků (ne zcela promyšlená formulace otázek, různá opomenutí). To je však vzhledem k ojedinělosti využití zvolené metody v českém

kontextu (ale i s ohledem na specifičnost zkoumaného stereotypu – neslyšícího člověka) pochopitelné. Dobře si jich je vědoma i autorka – vysvětluje je a komentuje (zejména v závěru, srov. s. 67) a jistě by se z nich dokázala v dalším podobném zkoumání poučit.

Kognitivní definici neslyšícího (s. 65) autorka strukturuje do šesti bodů a opírá v zásadě o relevantní aspekty (dominuje podle očekávání specifičnost komunikace neslyšícího člověka). Jako celek by snad definice (která má představovat rekonstrukci stereotypu) mohla být prezentována poněkud promyšleněji co do rozdělení a pojmenování jednotlivých faset, resp. profilů, avšak vzhledem k absenci případných vzorů i k náročnosti úkolu ji lze pokládat za vyhovující. Mimochodem: klasická slovníková, k denotaci poukazující definice „člověk, který neslyší“ nepatří do okruhu nadřazené kategorie a vlastně ani do rámce kognitivní definice. Dále: V bodě 3) „Jak neslyšícího poznáme“ (snad by měl být nazván trochu jinak, v souladu s ostatními) by bylo dobré uvést fakt, že tu typická vzhledová charakteristika stereotypizované osoby chybí (jak ukázal i výzkum); neslyšícího na základě jeho vzhledu nepoznáme. Další charakteristiky se už vztahují k projevům a chování (specifická komunikace), příp. k typickým atributům (sluchadla aj.). Autorka sama uvádí, že jde pouze o jeden z kroků k ucelené kognitivní definici (s. 65). Zde mám otázku, jak by autorka postupovala v případném dalším zkoumání, které by mohlo k takovéto ucelené definici vést.

Výzkum i jeho prezentace otevírá řadu otázek – teoretických, metodologických i meritorních. Souvisejí často s nejednoznačností a nesnadnou uchopitelností tématu. Jednou z nich je ta po vztahu pojmenování ke stereotypu – zde se to týká výrazů *hluchý* a *neslyšící*. Autorka sama se domnívá, že „jde o dva různé stereotypy, které jsou však vzájemně provázány“ (s. 68) a uvádí, že „používání jiného výrazu skutečně mění stereotyp označovaného“ (s. 69). Určitě by bylo namístě věnovat tomuto problému další pozornost, snad i v samostatném, speciálně promyšleném výzkumu.

Text zaujímá 99 stran, z toho tvoří přibližně 30 stran příloha, obsahující veškerý materiál získaný v dotaznících; jeho kompletní uvedení kvituji s povděkem, jde totiž o data velmi zajímavá, která mohou být podrobena i dalšímu zkoumání. V práci nacházíme všechny relevantní části, z formálního hlediska je na solidní úrovni. Co se týče jazykové a formulační podoby textu, odpovídá v zásadě požadovaným kritériím (i když by formulace mohly být mnohde preciznější – srov. např. *možné jsou obě možnosti, pár odpovědí* a. (s. 67). Celkově bych uvítala vyjadřování explicitnější, přesnější a jednoznačnější. Jazykové, resp. zejm. interpunkční nedostatky se občas vyskytují, ale v tolerovatelné míře. Plynulou četbu někdy trochu narušuje nejednotné, resp. ne zcela promyšlené užívání typů písma (kurzíva) nebo

uvozovek (srov. trojí různý zápis v případech výraz *hluchý* – s. 23 X výraz „hluchý“ – s. 61 X výraz *hluchý* – s. 69). Pečlivější revizi by si zasloužil seznam literatury (občasné překlepy, nejednotnost uvádění bibliografických údajů).

Závěrem:

V závěru lze konstatovat, že kolegyně Mankovecká zadaný úkol splnila. Ukázala uspokojivý přehled v dané problematice i schopnost práce s odbornou literaturou a v původním dotazníku i přes některé nedostatky získala cenný materiál, na jehož základě pak prostřednictvím kognitivní definice dokázala rekonstruovat podstatné rysy stereotypu neslyšícího člověka v dnešním českém prostředí. Současně zformulovala některé obecnější závěry stran povědomí většinové společnosti o problematice neslyšících. Text splňuje všechny náležitosti kvalifikačních prací tohoto stupně, formální i obsahové, a zaslouží si tak doporučení k bakalářské obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře (podle průběhu obhajoby)

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.

Ústav jazyků a komunikace neslyšících, FF UK

V Praze 22. 1. 2024